

Muzaffer Şeker*

Kültür, Topluma ve Gelecek Nesillere Dil Aracılığıyla Aktarılır

Röportaj: İbrahim Acar

Türkiye Bilimler Akademisi Başkanı Prof. Dr. Muzaffer Şeker ile Türkçenin bilim dili olarak değerini, TÜBA'nın bilimsel faaliyetlerini, Türkçeye olan katkılarını, yayınlarını ve ödülleri konuştu.

TRT Akademi Dergisi: Dilimiz Türkçe ve kültür konularını nasıl ele alabiliriz?

Prof. Dr. Muzaffer Şeker: Dil, sosyal bir kurumdur ve dil ya da lisan, diğer canlılardan farklı olarak insanların anlaşmasının, iletişiminin, sosyalleşmesinin esas unsurudur.

İnsanların çoğalması, farklı coğrafyalara yayılması ve idari yönetsel ilişkilere bağlı olarak diller de farklılaşmıştır. Her dilin kendine özgü kuralları vardır ve bu kurallar, seslerden oluşmuş yapıdadır.

Dil, bilimsel açıdan da özel bir bilim disiplini. Filoloji; dillerin yapısını, tarihsel gelişimini ve birbirleri ile ilişkilerini inceleyen bilim dalıdır. Eski Yunancada phi-

los (sevgi) ve logos (söz) sözcüklerinin birleşmesi sonucunda ortaya çıkmıştır ve bire bir çevirisi "kelime sevgisi"dir. Türkoloji de yabancıların Türk dili üzerine uzmanlaşmalarını sağlayan bir bilim disiplini olarak özellikle Balkanlar, Doğu Avrupa ve Kafkaslar ile Orta Asya'da geniş çalışma alanı bulmuş olan, Türkçe Tarihi ve Türk Dili ve edebiyatı konusunda saygın çalışmaları olan bilim insanlarının katkılarıyla gelişmiş bir bilim disiplini. Türkolojinin gelişmesinde Türkiye Cumhuriyeti'nin kendisi başta olmak üzere kurumları olan; TÜBA, Türk Dil Kurumu, Türk Tarih Kurumu, Yunus Emre Enstitüsü, YTB (Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı) ve üniversiteler özel çaba sarf ederek değerli katkılar vermektedir.

Toplumların kültürel gelişimi ile yakın bağlantı ve etkileşim içinde çeşitlenen, değişen dil, bireylerin zihinsel üretimleri sonucu oluşan yeni terminolojiler, terimler ve değerler ile zenginleşmiş ya

*Prof. Dr., TÜBA Başkanı

da fakirleşmiştir. Bunda dilin temsilcileri olan bireylerin oluşturdukları toplumsal güç ve etki değeri başat rol oynamıştır. Bu gelişim sürecinin devletlerin siyasi, stratejik özel bir politika olarak planlaması ve yürütmesi "kültür diplomasisi"nden "kültür emperyalizmi"ne kadar geniş bir tartışma alanıdır.

Dil dinamik bir yapıdır. Zaman içinde belirli kelimeler değişir ya da eskir, bazıları kullanılmaz hâle gelir. Dönemsel değişimler yanı sıra uzun soluklu teknolojik ve siyasi konjoktürel değişimler de dili etkiler. Pek çok kavram dilin değişmesiyle birlikte ağırlığını da kaybedebilir.

Aslında dile sahip çıkmak düşünceye, değerlere ve kültüre sahip çıkmak demektir. Bu noktada dilin diğer dillerle etkileşimi, dile sahip çıkma sınırının belirlenmesinde önemli olduğunun altını çizmek gerekir. Dil ile kültürün bağlantısı milli olmanın yegâne unsurudur. Kültür, toplumun diğer üyelerine ve gelecek nesillere dil aracılığıyla aktarılır. Aktarım sadece sesin kullanılış biçiminin ya da kendini dışı vurma şeklinin iletilmesi demek değildir. Yeni nesil, dil aracılığıyla yaşam biçimlerini, düşünce yapısını, toplumun kurum ve kurallarını da öğrenmekte, bazı kavramlar kıymetli, değerli ya da kutsal olarak algılanmaktadır.

Kültür ile yakın ilişkiye özellikle vurgu yapmamızın nedeni, dili kaybedenlerin kültürünü, milliyetini, değerlerini ve nihayetinde bağımsızlığını kaybetmelerinden kaynaklanmaktadır. Bu konuda Ziya Gökalp'ten Yavuz Bülent Bâkiler'e, Cemil Meriç'ten Prof. Dr. Teoman Duranlı'ya düşünürlerimizin ve her bir dönemdeki Türk Dil Kurumu başkanlarımızın uyarılarını hatırlatmak isterim.

Genel olarak dilin doğası ve dil yardımıyla gerçekliği algılayan ve açıklayan insan zihniyle ilişkisi denildiğinde Ce-

mil Meriç'e bir atıf gerekir. Meriç'in "dilde istikrarın düşüncede istikrar" anlamına geldiği savunusu bu noktada son derece önemlidir. Dil ile iman, ahlak ve dünya görüşü arasında yakın ilişki olduğunu savunan Meriç, geçmişten koparılan dil bağlantısına da bu noktada karşı duruş sergilemiştir. Dil, uydurma ya da kültürel açıdan çelışen ifadelerle kurgulandığında değerler ve varlığı anlamlandırma da aynı doğrultuda yozlaşmaktadır. Dil, aynı zamanda duyma ve öğrenme biçiminin de esas unsurudur.

Güzel Türkçemizin göçebe hayatından yerleşik düzene geçiş süreçlerindeki dönemsel hareketlilikten ve coğrafi, dini, kültürel kazanımlarla gelişim ve değişim gösterdiği de bir gerçekliktir. Dilimizde Türkçeleşmiş ve farklı dillerden yerleşmiş, değişerek dilimizle özdeşleşmiş, asırlardır kullanılan birçok kelimenin bulunduğunu ve bunların ayıklanmaya çalışılmasının da mümkün olmadığını biliyoruz. "Yaşayan dil" kavramı üzerinden dilin sahiplenmesi ve gelecek kuşaklara taşınmasının önemli ve değerli olduğunu belirtmek isterim.

TRT Akademi Dergisi: Bilim disiplinlerinde Türkçenin teşvik edilmesi için TÜBA tarafından ne tür çalışmalar yapılıyor?

Prof. Dr. Muzaffer Şeker: Ülkemizin ulusal bilimler akademisi olarak Türkçemizin bilim dili olarak kullanılması bizler için oldukça önemlidir. Bu bağlamda farklı bilim disiplinlerinin temel terminolojilerinin uygun Türkçe karşılığını oluşturmada bilim insanlarımızın uzlaşma içerisinde kültür ve medeniyet birikimimizden istifade etmesi doğru olacaktır. Yeni bilimsel ve teknolojik alanda bilgi transferinde kavramların mümkün olduğunca Türkçe olarak kullanıma alınması da ayrıca önemlidir.

Bizler TÜBA eserlerinin büyük ölçüde Türkçe basılmasına ve ülkemizdeki ilgililerle, kütüphanelerle ve üniversitelerle paylaşılmasına dikkat ediyoruz.

Uluslararası anlamda ülkemizin tanıtım ve prestijine katkı sunacağını düşündüğümüz eserleri ise İngilizceye tercüme ederek dünyadaki bilim akademileri ve bilimsel çatı kuruluşlar ile paylaşmaktayız. Bu sayede Türkiye’de ortaya çıkan kaliteli eserleri dolayısı ile de Türkçeyi tanıtmış olmaktadır.

Bunun yanında TÜBA-TESEP yani “Bilimsel Telif Eser Ödülleri Programı” ile üniversitelere yönelik nitelikli Türkçe telif eser üretiminin teşvikini amaçlıyoruz. 2016’ya kadar Bilimsel Telif ve Çeviri Eser Ödülleri (TEÇEP) olarak adlandırılan program, 2017’den itibaren sadece telif eserlerin ödüllendirildiği bir hüviyet kazanmıştır. Bu sayede ülkemizde doğrudan Türkçe yazılmış bilimsel eserlerin teşvik edilmesi planlanmıştır.

TÜBA-TESEP Ödülleri kapsamında Akademi Konseyi tarafından, belirli bilim alanlarında yayımlanan eserlere “özel ödül” verilmektedir. Bu sene ebediyete intikal etmiş TÜBA şeref üyelerimiz için “Halil İnalçık Özel Ödülü”, “Kemal Karpat Özel Ödülü” ile “Mehmet Genç Özel Ödülü” verilecektir.

Ülkemizin ulusal bilimler akademisi olarak Türkçenin teşviki ve yaygınlaştırılması için faaliyetlerimize devam edeceğimizi belirtmek isterim. Ayrıca ülkemizde Türk dili konusunda çalışma yapan başta Türk Dil Kurumu olmak üzere diğer paydaş kurumlar ile de iş birlikleri gerçekleştiriyoruz.

Son olarak 2021 yılında Akademimiz "TÜBA Türkoloji Araştırmaları Destek Programı"nı başlattı. Program kapsamında Yunus Emre, Hacı Bektaş-ı

Veli ve Mehmet Akif Ersoy’un hayatını, eserlerini ve etkilerini konu konu edinen yurtdışında çalışan, T.C. vatandaşı olmayan Türkologlara Türkiye’de yapacakları araştırmalar için seyahat, konaklama ve maddi destek sağlanacak.

TRT Akademi Dergisi: Ulusal ve uluslararası TÜBA Ödüllerinin kapsamı ve bilim dünyasına katkısı nedir?

Prof. Dr. Muzaffer Şeker: TÜBA’nın görevleri arasında “Bilimin önemini ülke kamuoyunca takdir ve kabulünü sağlamak ve bilim adamlığını özendirmek için ödüller vermek” yer almaktadır. Bu anlamda TÜBA olarak bizler ülkemizdeki genç araştırmacılarımızı ve bilim insanlarımızı desteklemek üzere birçok ödül programı yürütmekteyiz.

Bu ödüllerden en önemlisi, Türkiye’nin de en prestijli akademi ödülü olan Uluslararası TÜBA Akademi Ödülleri’dir. TÜBA’nın bilim insanlarını teşvik ve takdir ile Türk bilim camiasını uluslararası alanda temsil misyonu kapsamında uluslararası düzeyde ihdas edilen ve bütün bilim insanlarına açık olan TÜBA Uluslararası Akademi Ödülleri 2015 yılında başlatılmıştır. Uluslararası TÜBA Akademi Ödülleri, çalışmaları ve bilime katkıları tüm dünyada takdir gören bilim insanlarının teşvik ve ödüllendirilmesi yoluyla Türk bilim camiasının uluslararası alanda temsil ve tanınmasına katkıda bulunmak amacıyla başlatılmıştır. Bu bağlamda TÜBA Akademi Ödülleri her yıl Sosyal ve Beşerî Bilimler, Sağlık ve Yaşam Bilimleri ile Fen ve Mühendislik Bilimleri olmak üzere üç kategoriden oluşmakta ve aday gösterilenler arasında her kategoride bir ödül olarak verilmektedir. TÜBA Akademi Ödülleri ilgili alanda özgün, öncü ve çığır açıcı çalışmaları olan bilim insanlarına tevcih edilir.

Diğer bir ödülümüz ise TÜBA-GEBİP olarak kısaltılan “TÜBA-Üstün Başarılı Genç

Bilim İnsanı Ödülleri”dir. Bilim insanının gelişiminde, doktora sonrası bağımsız genç araştırmacılık evresi özel bir öneme sahiptir. Bilim insanları, kendi başlarına araştırma yapma ve öğrencilerinin yüksek lisans/ doktora tez çalışmalarını yönetme yetkinliklerini geliştirme gereğinin geçerli olduğu bu evrede, özel teşvik ve desteğe ihtiyaç duyarlar. Türkiye Bilimler Akademisi Üstün Başarılı Genç Bilim İnsanı Ödülleri Programı bu doğrultuda 2001 yılında ülkemizde araştırmalarıyla ön plana çıkmış genç bilim insanlarını Akademi’nin şemsiyesi altına almak, kendi aralarındaki ve Akademi üyeleriyle etkileşimlerinden doğacak bir sinerjik bir ortam oluşturmak ve ihtiyaç duydukları akademik ve malî destek ve teşviki sağlamak amacıyla başlatılmıştır. Dünya’da “Genç Akademi” oluşumunun ilk örneklerinden olan ve ülkemizde müstesna bir konuma sahip bulunan TÜBA–GEBİP ödüllü bilim insanlarımızın gösterdikleri ulusal ve uluslararası başarılar ve aldıkları diğer ödüller, programın başarısının sevindirici bir göstergesi olarak değerlendirilmektedir. Sosyal ve Beşeri Bilimler, Temel Bilimler, Mühendislik Bilimleri, Sağlık ve Yaşam Bilimleri başta olmak üzere ülkemizin stratejik alanlarında veya özel alanlara yönelik olarak da her yıl güncelleme yapılarak TÜBA–GEBİP ödülleri çağrısına çıkmaktadır. Örneğin 2020 yılında Kutup Çalışmaları alanına 5 ödül verdik. Yine bu sene TÜBA–GEBİP Ödülleri kapsamında eczacılık alanında bilimsel araştırma, proje ve çalışmaları olan üstün başarılı genç bilim insanına “Ahmet ve Nezahat Keleşoğlu Eczacılık Özel Ödülü” tevdi edilecektir. TÜBA–GEBİP ödül başvuruları adayların başvuru dosyaları üzerinden uzun süren titiz hakem değerlendirmelerini içeren üç ayrı kurul tarafından kademeli yürütülen bir süreçten oluşmaktadır. Adayların ödülü hak edişleri, akademik geçmişleri yanı sıra sundukları bilimsel proje önerilerinin değerlendirmesi sonucu şekillenmektedir.

Yine bu sene TÜBA’nın paydaşı olduğu dünyanın en büyük uzay, havacılık ve teknoloji etkinliği TEKNOFEST’in öncelikli alanlarını kapsayan TÜBA–TEKNOFEST Doktora Bilim Ödülleri çağrısına çıktık. Ödül kapsamında TEKNOFEST’in öncelikli alanları arasında sayılan konularda yapılan doktora tezleri bilimsel değerlendirme süreçlerine tabi tutulacak. Süreçlerin sonunda birinci olan tezin yazmasına 30.000, ikinciye 25.000 ve üçüncüye ise 20.000 Türk lirası ödül verilecek.

Bu ödüller ile ülkemizdeki başarılı bilim insanlarımızı ve genç araştırmacılarımızı destekliyor ve teşvik ediyoruz.

Tüm ödülllerimiz ile ilgili gerekli detay bilgiye TÜBA internet sitemiz (www.tuba.gov.tr) üzerinden ulaşılabilir.

TRT Akademi Dergisi: TÜBA yayıncılık alanında da faaliyetler yapıyor. Türk-İslam bilim ve kültür dünyasına kazandırdığınız eserler var. Bu eserler ve proje hakkında bilgi verebilir misiniz?

Prof. Dr. Muzaffer Şeker: TÜBA, Çalışma Grupları üzerinden yürüttüğü faaliyetlerin ilgili paydaş kurumlar ve politika yapıcılara ulaştırmak üzere tematik raporlamaları yanı sıra, TÜBA üyelerinin otobiyografileri, güncel alanlardaki bilimsel yayınlar ile bilim tarihi ve bilim eğitimi çerçevesinde temel bilimlere yönelik lisansüstü eğitim ağırlıklı ihtiyaç duyulan alanlarda telif eserleri de Türkçemize kazandırmaktadır. Gerek sosyal medyada gerekse de doğrudan aldığımız geri dönüşler bu eserlerimizin ilgililere oldukça faydalı olduğunu gösteriyor.

Esere dönüşerek okurları ile buluşan en önemli projelerimizden birisi “Türk – İslam Bilim Kültür Mirası Projesi”dir. TÜBA’nın 2014 yılında başlattığı Türk-İslam Bilim Kültür Mirası (TİBKM) Projesi, 2018 yılıyla birlikte Cumhurbaşkanlığı himayelerinde sürdürülüyor.

TİBKM Projesi, alan uzmanlarından oluşan kurulca seçilen; insanlığın bilimsel gelişimine katkıda bulunmuş, Türk-İslam bilim ve kültür mirasına ait klasik eserlerin tıpkıbasımı, transliterasyonu, günümüz Türkçesine çevrilmesi ve yayımlanması yoluyla kütüphanelerdeki atıl durumlarından kurtarılarak bilim ve kültür insanlarımız ile gelecek kuşakların yararlanmasına sunma amacını taşıyor. Bu amaç doğrultusunda, yeni nesillerin geçmişin önemli değerleri olan Türk bilim insanlarını tanımaları ve onlara hak ettikleri değeri vermeleri sağlanıyor. Ayrıca, Türk düşünce tarihinde büyük öneme sahip, Arapça, Farsça ve farklı Türk lehçelerindeki bu eserlerin, günümüz Türkçesine kazandırılarak 21. yüzyıl okuyucularına ulaştırılması, Türklerin düşünce ve kültür tarihindeki konumunu da hatırlatmaya katkı sağlıyor. Projenin, ülkemizin bilimsel gelişimi için gerek duyulan özgüven ve motivasyona sağlayacağı katkı, bilimsel çalışmalar için oluşturacağı destek ve teşvik ile tarihsel bir öneme sahip olduğu değerlendiriliyor. Proje kapsamında bugüne kadar toplam 34 eser yayımlandı ve birçok eserin çalışmaları da devam ediyor.

Sayın Cumhurbaşkanımıza bu projeyi himayelerine alarak vermiş oldukları destek ve katkılardan dolayı da teşekkürlerimizi sunarız.

TRT Akademi Dergisi: Farklı bilim disiplinlerine yönelik Türkçe Bilim Terimleri Sözlük Çalışmaları, TÜBA'nın en önemli eserlerinden biri. 2021 yılı Yunus Emre ve Türkçe yılı ilan edildi. Bu kapsamda bu eserler ayrıca bir öneme sahip. Hem bu eserlerden hem de bilimsel amaçlı diğer yayınlarınızdan bahseder misiniz?

Prof. Dr. Muzaffer Şeker: Bilimsel çalışmalarda, iletişimde, eğitim ve öğretimde Türkçenin kullanılması ve geliştirilmesine katkıda bulunmak için 2002 yılında başlattığı Türkçe Bilim Terimleri Sözlüğü Programı'nı geliştirerek sürdürüyoruz.

Türkçe Bilim Terimleri Sözlüğü Programı çalışmaları;

- Sosyal Bilimler Terimleri Sözlüğü,
- Doğa Bilimleri Terimleri Sözlüğü,
- Mühendislik Bilimleri Terimleri Sözlüğü
- Sağlık Bilimleri Terimleri Sözlüğü

olmak üzere 4 ana alanda oluşturulmuş Çalışma Gruplarında yer alan, alanında yetkin bilim insanlarının katkısıyla yürütülüyor. Bu kapsamda; Sosyal Bilimler Terimleri Sözlüğü, 2011 yılında internet sayfasından kullanıma sunuldu ve aynı yıl baskısı gerçekleştirildi. Mühendislik Terimleri Sözlüğü, Haziran 2015 tarihinde programın internet sayfasından kullanıma sunuldu ve 2019 yılında bas-

kısı gerçekleştirildi, 2020 yılının başında salgın yasakları öncesinde de sözlüğün tanıtımını gerçekleştirdik. Doğa Bilimleri Terimleri Sözlüğü'nün "matematik, fizik ve astronomi" alanlarındaki çalışmaları tamamlandı ve 2019 yılı başında internet sayfasından kullanıma sunuldu. Tüm sözlüklerimiz ile ilgili güncelleme ve yenileme çalışmalarımız 2023 yılında Cumhuriyetimizin 100. Yılı kutlama etkinliklerine yetiştirilmek üzere son hızı ile devam ediyor.

Türkçemize yönelik projelerimizden birisi de Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lügati'dir. Avusturyalı ünlü Türkolog Prof. Dr. Andreas Tietze, hayatı boyunca Türkiye Türkçesinin tarihi ve etimolojik sözlüğünü hazırlamak için malzeme topladı. Tietze'nin ömrünün büyük kısmını verdiği ve metin tarama yöntemiyle 700 yıllık bir döneme ait çok sayıda kitabın incelenmesini içeren titiz bir çalışmanın ürünü olan Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lügati; 60 bin civarında maddeyi içeriyor. Eser, 14. yüzyıldan başlayarak Eski Anadolu ve Rumeli Türkçesi ve 20. yüzyıl sonuna kadar standart Türkiye Türkçesini kapsıyor, 19. yüzyılda Yunan ve Ermeni harfleriyle yayımlanmış bazı kitapların ve 20. yüzyılda Anadolu'da ve Rumeli'de derlenmiş diyalekt metinlerdeki kelimeler ve argo kelimeleri de içeriyor. Tietze ayrıca Lügat'tte "eski-yeni" ve köken ayrımı yapmaksızın bulunduğu Türkiye Türkçesinde kullanılan tüm kelime ve örneklere yer veriyor. 2015 yılının ilk yarısında Andreas Tietze ile ilk iki cildin çalışmalarında görev almış bilim insanlarını da içeren bir ekip oluşturularak sözlüğün yayına hazırlık çalışmalarına başlandı ve proje için o dönemde Kalkınma Bakanlığından mali destek sağlandı. Prof. Dr. Semih Tezcan ve proje ekibi tarafından daha önce büyük boy olarak yayımlanan iki cilt, gözden geçirilerek daha kullanışlı boyutlarda üç cilt (A-B,C-E, F-J) hâlinde yeniden

düzenlendi. İlk kez yayımlanan 4. cilt (K-L) de Andreas Tietze'ye ait taslak ve malzemelere sadık kalınarak hazırlandı. TÜBA 2016 yılı Aralık ayında A-L harflerini kapsayan dört cildin baskısını gerçekleştirdi. Projenin ilk yürütücüsü Prof. Tezcan'ın Eylül 2017'de vefatının ardından Lügat'in 5. cildi (M-N) Prof. Dr. Emine Yılmaz ve Prof. Dr. Nurettin Demir editörlüğünde Haziran, 6. cildi (O-R) Eylül 2018'de yayımlanırken, 7. cildi (S-Ş) Mayıs, 8.cildi (T-V) Kasım ve 9. cildi (Y-Z) Aralık 2019'da, 10. cildi (Dizin) ise Şubat 2020'de tamamlanarak bilim dünyasının faydasına sunuldu. Bu şekilde dizin de dahil eserin tüm ciltleri mevcut özgün taslak ve malzemelere dayalı olarak yayımlandı ve proje tamamlandı. Tietze ailesinden TÜBA'ya teslim edilen yeni fişler ile yeniden düzenlenmiş ve genişletilmiş 2. baskısının tasarım çalışmaları devam etmektedir. Tamamlandıktan sonra önümüzdeki günlerde okurları ile buluşturacağız.

Elbette Türkçe denilince Yunus Emre'ye ayrı bir parantez açmak gerekir. Sizin de değindiğiniz üzere 2021 yılı Yunus Emre ve Türkçe Yılı ilan edildi. Yunus Emre, günümüzden 700 yıl önce eserlerini ortaya koymuşsa da yalın Türkçesi ile asırlar önce anlaşıldığı gibi günümüzde aynı şekilde anlaşılıyor. Yunus Emre, Türkçenin günümüzdeki seviyesine gelmesinde çok önemli bir rol oynamıştır. Yunus Emre, Arapça ve Farsçanın etkili olduğu bir dönemde Türkçenin en duru örneklerini vererek dünyaya Türkçenin duygu ve düşünceleri ifade etmede yeterli bir dil olduğunu göstermiştir. Ayrıca onun söylediği yüzlerce şiir ve ilahi, Anadolu'da Türkçeye dayalı bir din dili oluşturulmasını da sağlamıştır. Türkçe, âdeta onun şiirleriyle hayatın her alanında geçerlilik kazanmış ve yazılı hâle gelmiştir. Bu durum bile kendi değerlerimizin dilimizi nasıl yücelttiğinin en güzel örneğidir.

TÜBA olarak bizler de Türkçenin sahih ve yaygın kullanımı için bahsettiğim projeleri desteklemeye devam ediyoruz. Özellikle "TÜBA Türkoloji Araştırmaları Destek Programını" Yunus Emre, Hacı Bektaş-ı Veli ve Mehmet Akif Ersoy odaklı çalışmaları teşvik etmek için ilk bu sene araştırmacıların hizmetine sunuyoruz. Yine TÜBA Türkçe Bilim Terimleri sözlüklerimiz bilim disiplinlerinde Türkçenin kullanımını yaygınlaştıracaktır. TÜBA sözlükleri internet üzerinden tüm vatandaşlarımızın eleştiri, öneri ve katkılarına açık olarak güncelleme ve yenilemeler ile de dinamik bir niteliğe sahiptir. TÜBA dijital sözlük sürecini yeni bir yazılımla geliştirerek daha kullanıcı dostu bir arayüze kavuşturmak istiyoruz.

TRT Akademi Dergisi: Ulusal ve uluslararası akademik alanda Türk dilinin katkısı ve etki alanı nedir? Evrensel bilim çalışmalarında Türkçenin yeri nedir? Türkçenin evrensel bilim dili olarak etki alanının genişletilmesi için neler yapılabilir? TÜBA, bu konuda hangi faaliyetleri gerçekleştiriyor?

Prof. Dr. Muzaffer Şeker: Türk dili, oldukça geniş bir coğrafyada konuşulan ve kullanılan bir dildir. Önceleri birçok zorluk ve uluslararası-politik gelişmeler neticesinde her ne kadar Türk dünyası ile ilişkiler yoğun bir şekilde yürütülmemiş olsa da artık gerek Türk Devletleri Teşkilatı gibi uluslararası örgütler gerek ülkemizin Türk dünyasındaki faaliyetleri ile bu sorunlar aşılmış görünüyor.

TÜBA olarak bizler 2015 yılında kuruluşunda aktif görev aldığımız Türk Dünyası Bilim Akademileri Birliği ile akademik iş birliği faaliyetlerimizi yürütüyoruz. Ayrıca Macaristan, Azerbaycan, Tataristan, Kazakistan, Kırgızistan ve Başkurdistan gibi ülkelerin ulusal bilimler akademileri ile ikili bilimsel iş birliği anlaşmalarımız bulunuyor. Yine

Uluslararası Türk Akademisi ile ortak faaliyetler yürütüyoruz.

Bu konuda farklı ülkelerin ulusal bilim akademileri ile ortaklaşa Yunus Emre ve Türk Dili üzerine Türkologların katkıları ile uluslararası düzeyde bilimsel etkinlikler gerçekleştirilmesi konusunda TÜBA Akademi Konseyinin almış olduğu kararı hayata geçirmek için çalışmalarımız devam etmektedir.

Türkiye'de yapacakları çalışmalara yönelik yabancı Türkologlar için Yunus Emre doktora sonrası Özel Türkoloji bursu vermek üzere önümüzdeki günlerde başvurular alınacaktır.

Türkçenin bilim dili olarak yaygınlığının artması için Türk bilim insanlarımızın akademik ve bilimsel çalışmalarının yaygınlaşması gerekiyor. Bu bağlamda bilim insanlarımızla verdiğimiz destek onların çalışmalarının niteliği ve niceliğini artırıyor.

Bilimsel iş birlikleri de bu manada oldukça önemli. Her şeyden önemlisi ise dil bilincine ve farkındalığına sahip olmak. TÜBA olarak bilim mirasımızın günümüze aktarılmasına yönelik faaliyet ve projelerimizde biz de bu özgüvenin tekrar kazanılmasını amaçlıyoruz.

TRT Akademi Dergisi: TÜBA, YÖK, TÜBİTAK, üniversiteler ve diğer kurumlarla hangi kapsamda ortak çalışmalar yürütmektedir?

Prof. Dr. Muzaffer Şeker: Bilim akademileri, ülkelerin en saygın bilim insanlarının üye olduğu kuruluşlar. Bu anlamda bizler de tüm bilimleri kapsayan ulusal bilim akademisi olarak ülkemizin en saygın bilim insanlarımızı üye olarak bünyemizde barındırıyoruz. YÖK Başkanımız, TÜBİTAK Başkanımız ve yine üniversite rektörlerinden bir kısmı Türkiye Bilimler Akademisi üyesidir. Ayrıca tüm üniversitelerimiz, üyemiz olsun ol-

masın, ülkemizin nitelikli insan gücünü oluşturan akademisyenlerimiz ve genç araştırmacılarımız bizim doğal paydaşımız ve zenginliğimiz. TÜBA'nın tüm faaliyetlerinde bu zenginlikten istifade etmek için özel çaba sarf ediyoruz.

Proje bazlı yani belirli alanlarda iş birlikleri yapıyormuş gibi konuyu daraltmak hatalı olacaktır. Bizler ülkemizin bilimsel gelişimi, eğitim kalitesinin artması gibi birçok konuda YÖK, TÜBİTAK, üniversiteler ve diğer kurumlar ile çalışmalar yürütüyoruz.

Ortak ulusal ve uluslararası bilimsel toplantılar, konferans, seminer ve sempozyumlar düzenlemekteyiz. Akademi ve üniversite konferanslarımız üniversitelerimizin iş birliği içerisinde yürütülmektedir. Kovid-19 nedeniyle 1,5 senedir çoğunlukla çevrim içi yürütülen çalışmaların önümüzdeki aylarda normalleşme süreciyle yüz yüze yapılmasını umut ediyoruz.

Millî Eğitim Bakanlığı ile yapmış olduğumuz protokolle yürütülen Bilim Eğitimi programımız da bu tür ortak çalışmalardan birisi. TÜBA-Bilim Eğitimi Projesi, düzenlenen etkinlikler yoluyla bilim insanlarının konuyla ilgili yerli ve yabancı uzmanların, bilim eğitimine hevesli öğretmen gruplarının doğrudan

bir araya gelmesini sağlıyor. Program kapsamında, ders içerikleri ve pedagoji üzerinde uzmanlaşmış eğiticiler ve alanında uzman bilim insanlarıyla öğretmenler ve diğer ilgili kişiler bir araya getirilerek, bilim eğitiminin doğru anlatılması, uygulanması ve bilim insanlarının gençlere rol model olması ile ilgili çalışmalar yürütülmesi hedefleniyor. Şu ana kadar 6 kez düzenlediğimiz programa şimdilik salgın sebebiyle ara verdik ama sonrasında kaldığı yerden projemiz devam edecek.

TRT Akademi Dergisi: Kurum olarak Uluslararası alanda kimlerle iş birlikleri yapmaktasınız? Bu çalışmaların Türk akademisine ve Türkçeye katkıları nedir?

Prof. Dr. Muzaffer Şeker: TÜBA, Türkiye'nin ulusal bilim akademisi ve uluslararası bilim kuruluşlarının bir üyesi olarak, uluslararası ilişkilerini; dünya akademileriyle karşılıklı olarak gerçekleştirilen ikili ilişkiler ve uluslararası çok taraflı kuruluşlarla olan ilişkiler şeklinde yürütmektedir. TÜBA'nın 10'un üzerinde uluslararası çatı kuruluş ile çoklu, 30'un üzerinde ulusal akademi ile de ikili ilişkileri bulunmaktadır. Biz bu çalışmaları "bilim diplomasisi" kavramı ile açıklıyoruz.

Bu kapsamda ulusal bilim akademisi olarak Türkiye'yi uluslararası alanda temsil ediyoruz. Bu temsilde çatı kuruluşlar nezdinde ülkemizin paydaş kuruluşları ile birlikte bilim diplomasisi bağlamında ülkemizin tanıtımına ve stratejik başlıklarına yönelik özel politikaları takip ediyoruz.

Avrupa Akademileri Birliği - ALLEA, Asya Bilim Akademileri ve Toplulukları Birliği-AASSA, Uluslararası Bilim Konseyi - International Science Council-ISC, InterAcademy Partnership (IAP) gibi çatı kuruluşların yanında G-20 zirvesi ülkelerinin bilim akademilerinden teşekkül olan Science-20 toplantılarına da aktif bir şekilde katılarak bu organizasyonlar bünyesinde oluşturulan çalışma gruplarına katkılar sunuyor temsilci gönderiyoruz.

Her şeyden önce bu tür temsillerin ülkemizin bilim diplomasisi çerçevesinde bilimsel yetkinliğini, gelişmişliğini ve insan gücümüzün niteliğini göstermesi açısından önemli buluyoruz. Diğer bilim akademileri ile ortaklaşa düzenlediği-

miz bilimsel çalışmalar ile akademik iş birliklerinin de önünü açmış oluyoruz.

TRT Akademi Dergisi: Bir bilim insanının TÜBA'ya üye seçilebilmesi için hangi özelliklere sahip olması gerekiyor?

Prof. Dr. Muzaffer Şeker: Dünyadaki örneklerinde olduğu gibi TÜBA üyeliği de belirli kriterler sağlandıktan sonra yapılan başvuru ve öneriler sonrasında yürütülen hakem süreçlerini takiben Akademi Genel Kurulu'na yapılan oylama ile gerçekleşiyor. Bu, oldukça uzun ve detaylı bir süreç.

Ulusal veya uluslararası saygın kuruluşlardan ödül veya madalya almış olmak; Kendi adıyla anılan keşif, icat, teori ve modellere sahip olmak ve/veya adı klasik kitaplara veya derleme makalelere geçmiş olmak; Uluslararası bilim atıfları kataloglarında genel kabul görmüş yüksek sayıda atıf almış olmak ve farklı bilimsel kuruluşlarda görev almak gibi kriterlerin genel değerlendirilmesi üyeliğe seçilme şartları olarak

belirlense de bu süreç bilim disiplinlerinin alt başlıklarında oluşturulmuş olan kurul ve hakemlik süreçlerini de içeren birçok aşamadan oluşmaktadır.

Bu noktada süreçlerin son derecede titiz ve akademik saygınlık kriterleri gözetilerek yürütüldüğünü belirtmekte fayda vardır.

TRT Akademi Dergisi: Akademik çalışma yapmak isteyen gençlerimize tavsiye mahiyetinde bir soru sormak istiyoruz. Düşünce dünyanızı etkileyen 3 önemli film, 3 önemli kitap ve 3 önemli yazar, fikir adamı desek kimleri söylersiniz?

Prof. Dr. Muzaffer Şeker: Bu soruya cevap vermek kolay değil. Çünkü insanlar hayatlarının tümünde yaşadıkları tecrübeler ile birlikte bir düşünce geliştiriyor. Yani bunu sadece 3 film, 3 kitap ve 3 önemli fikir adamı ile sınırlamak elbette kolay değildir. Fakat genel olarak birkaç tavsiye vermekte beis görmüyorum. Bunlardan bir tanesi, belki de Konyalı olmam hasebiyle, Mevlana ve onun ölümsüz eseri Mesnevi. Diğer istiklal şairimiz Mehmet Akif Ersoy ve onun şiirlerinin toplandığı Safahat. Sonucusu ise Cemil

Meriç ve onun Bu Ülke eseri. Bu vesile ile hem 3 düşünürü hem de 3 eseri söylemiş olduk. Film konusunda ise izleyicimizin ve gençlerimizin kendi takdirlerine bırakıyorum. Özellikle gençlerimiz bu konuda sanırım bizden daha fazla bilgi sahibiler. Ama konuşmamızda Türk Dili ve Yunus Emre'ye değindik. TRT'nin Yunus Emre: Aşkın Yolculuğu dizisini tavsiye ediyorum.

Yine dil ve terimler üzerine önemli bir klasik olan ve bir sözlüğün oluşturulma hikâyesini ve zorluklarını anlatan Mel Gibson ve Sean Penn'in başrolleri paylaştığı yönetmeliğini Farhad Safinia'nın ve senaristliğini yine Farhad Safinia ile birlikte John Boorman'ın yaptığı orijinal adıyla The Professor And The Madman ve Türkçeye "Deli ve Dahi" olarak çevrilmiş olan filmi öneririm.

Bilimsel çalışmanın zorluklarını anlatan ve bu çabanın kutsallığı gösteren, uluslararası alanda ırkçılığın bilim dünyasına yansımalarını tüm açıklığıyla anlatan The Man Who Knew Infinity yani Türkçesiyle Sonsuzluk Teorisini de izlemek gerektiğini düşünüyorum.